

τοῦ. Συνεκέντρωσε λοιπὸν τοῦντεῦθεν ὁ ἱστοριογράφος τὴν προδοχὴν καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ εἰδέναι ἐπιθυμίαν ἔτρεψεν εἰς ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων φύλων καὶ τῶν συνθηκῶν, ὥς ἂν αἱ πόλεις αὐτὰι ἰδρύνθησαν, εἰς ἀκριβῆ ἀφήγησιν τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ περιπετειώδους βίου τῶν ἐξοχωτέρων ἐν ταῖς πόλεσι γενῶν, καὶ συνελόντι εἰπεῖν οἱ ἀπαύστως διαλεγόμενοι Ἴωνες ἔστρεψαν τὰ γοργὰ καὶ συνετὰ αὐτῶν ὄμματα εἰς εὐρεσὶν νέας ὕλης, διδούσης ἀφορμὴν εἰς σκέψιν καὶ πραγματείαν¹. Οὕτω δ' ἔγραψαν Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Χάρων ὁ Λαμψακηνὸς καὶ ἄλλοι ἐν ξηρᾷ χρονογράφῳ γλώσσῃ **κτίσεις** καὶ ἱστορίαν τῶν γενεθλίων αὐτῶν πόλεων². Ἐν ὅμως ἐπὶ τὰ πρόσω σημαντικὸν βῆμα ποιούσιν οἱ ἐν Μικρασίᾳ καὶ δὴ οἱ ἐν Μιλήτῳ, τῇ πλουσίᾳ ταύτῃ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἀκαμίας τέχνας μεγαλοπόλεις ἐγκατεστημένοι Ἴωνες, οἵτινες πρῶτοι ἐν Ἱστοριογραφίᾳ ἤρξαντο περιγράφοντες ξένας χώρας καὶ λαούς, τὰ ἦθη καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν λαῶν τούτων, καὶ ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν οὗτοι πρῶτοι ἐθεμελίωσαν τὰς ἀρχὰς τῆς γεωγραφίας καὶ ἐθνογραφίας, τοὺς δύο τούτους σπουδαιότατους ἐν τῇ Ἱστοριογραφίᾳ παράγοντας. Πρῶτος δὲ τῶν μὴ τὸν ὁδὸν ταύτην φαίνεται Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὅστις, ὥς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος, αὐτοπροσώπως εἶχε περιηγηθῆ μέγα μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὃν περιέγραψεν ἐν συγγράμματι τινι «Περίοδῳ γῆς» ἐπιγεγραμμένῳ μετὰ ξηρᾶς μὲν ἀφήγησεως καὶ στεγνοῦ ὕφους, ὥς ἐκ τῶν περιωθέντων ἀποσπασμάτων ἔστιν εἰκάσαι, πάντως ὅμως μετὰ βασιάνου ἀδιαφιλονικίτου περὶ τῆς ἀληθείας. Οὕτως ἐν ἀποσπασματί τινι φέρονται ταῦτα⁴: «Ἐκαταῖος τάδε γράφω, ὥς μοι ἀληθὴ δοκεῖ εἶναι» οἱ γὰρ Ἕλληνων λόγοι πολλοὶ τε καὶ γελοιοί, ὥς ἐμοὶ φαίνονται εἶσι». Ἄν δὲ τὸ γελοῖον τοῦτο ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἀντιφάσεων ἢ ἐπὶ ἐσωτερικῶν ἀπιδόμων λόγων, μένει ἄγνωστον⁵. Πρὸς δὲ τοὺς μύθους μετεχειρίσθη ὁ Ἐκαταῖος ἐξ ἐκείνης ἐτι τῆς ἐποχῆς τὴν ἀλληγορικὴν ἐξήγησιν, δι' ἧς μετέβαλλε τὰ μυθικὰ θαύματα εἰς φαινόμενα φυσικά. Οὕτω π. χ. ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ Κέρβερος δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ ὄψις ἐμφωλευμένη κατὰ τὸ Ταίναρον⁶. Πλὴν δὲ τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος ἀποδίδεται αὐτῷ καὶ ἕτερον «Ἱστορίαι» ἢ «Γενεαλογίαι» ἐπιγραφόμενον καὶ περὶ τῶν φυλετικῶν τῶν Ἑλλήνων μύθων πραγματευόμενον, ἐν ᾧ ἐλευθέρως μὲν κρίνει τὰ περὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων παλαιὰ ἐκείνα μυθεύματα, οὐχ' ἥττον ὅμως καὶ παρὰ τὸ δέον πιστεύει ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν γνησιότητα τῶν παραδεδομένων γενεαλογιῶν, αἵτινες ἀπὸ προγόνου εἰς πρόγονον ἀνέβαινον μέχρι τῶν μυθικῶν χρόνων, ἀφ' οὗ ἐπλεξεν αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ γενεαλογίαν, καθ' ἣν ὁ δέκατος ἔκτος τῶν προγόνων τοῦ ἦτο θεός⁷. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ Ἐκαταῖος εἶναι ὁ σπουδαιότατος μεταξὺ τῶν προδρομῶν τοῦ Ἡροδότου⁸.

Ἐπὶ ὁμοίῳ ἐδάφει ἡσχόληθησαν καὶ ἄλλοι, ὧν οἱ ὀνομαστότεροι εἶναι Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος, Διονύσιος ὁ Μιλήσιος καὶ Ξάνθος ὁ Λυδός, ἀρχαιότεροι σύγχρονοι τοῦ Ἡροδότου. Ὁ δὲ Ἑλλάνικος, ὁ γράψας τὰ μεταξὺ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Πελοπον. πολέμου συμβάντα, εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ Θουκυδίδου.

Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ποικιλίαν τῆς ἰδιοφυΐας ἐκάστου τῶν συγγραφέων τούτων, μεθ' ὅλην τὴν διαφορὰν τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως αὐτῶν, ἐν τούτοις πάντες ὑπάρχοντες ὑπὸ τὸν αὐτὸν χαρακτήρισμόν, διότι πάντες παρεισέγαγον τὴν κριτικὴν ἐρευναν καὶ ἐντεχνον συνήθειαν τοῦ λόγου πλοκήν ἐν τοῖς αὐτῶν ἔργοις, ἐνθα συνεπεδώρευσαν ξηρὰς πολλὰς καὶ ἀγόνους μυθικάς, ἱστορικάς, γεωγραφικάς καὶ ἐθνογραφικάς εἰδήσεις, ἀνευ τερπνῆς συνθέσεως καὶ διατάξεως τῆς ὕλης καὶ ἀνευ ἐκθέσεως τοῦ γενικοῦ τῶν ἔργων αὐτῶν σκοποῦ, ἀπο-

δλέποντος κυρίως ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ εἰς ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν τῶν ἐθνῶν συγκρότησιν. Πάντες οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι, οἱ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἀκμάσαντες ἱστορικοὶ, περιλαμβάνονται ὑπὸ ἐν κοινὸν ὄνομα καὶ καλοῦνται **λογογράφοι** παρὰ Θουκυδίδου¹, μολονότι ἡ λέξις λογογράφος δὲν εἶχε τὸ πάλαι τοιαύτην στενὴν καὶ ἀκριβῆ σημασίαν², διότι οἱ ἀρχαῖοι **λόγον** ἐκάλουν πᾶσαν διὰ στόματος ἢ γραφῆς γενομένην ἀφήγησιν ἐν πεζῷ λόγῳ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας τοῦ μέρους **λόγους** καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸ ἔργον τοῦ **λόγον**³, τὸν δὲ Ἐκαταῖον ἀποκαλεῖ **λογοποιόν**⁴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐποποιόν· ὁμοίως ὅμως **λογοποιόν** ἀποκαλεῖ καὶ τὸν ποιητὴν τῶν μύθων Αἰδωπον· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις βραδύτερον **λογογράφοι** ἐκαλοῦντο οἱ συγγραφόντες λόγους δικανικοὺς ἀπαγγελλομένους ἐνώπιον δικαστηρίων ὑπὸ τῶν διαδίκων⁵. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ ὅρος οὗτος ἀπέβη εὐχρηστος ὡς περιλαμβάνων ὑπὸ τὸ ὄνομα «λογογράφους» πάντας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας χρονογράφους⁷.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙ ΤΗΣ ΣΙΔΩΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ

(Ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ὁ κ. Γεώργιος Περὶ ἐδημοσίευσεν ἄρτι ἐν τῇ **Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων** μακρὰν πραγματείαν περὶ τῶν τῆς Σιδῶνος ἑλληνικῶν σαρκοφάγων τῶν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἐναποτεθειμένων μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος ἐξαίρει τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, πλέκων καὶ τὸν στέφανον τοῦ ρέκτου αὐτοῦ διευθυντοῦ. Ἡ πραγματεία αὕτη ἔχει ὥδε.

Ἐπάρχουσι μουσεῖα ἐνδιαφέροντα μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν μνημείων, ἅτινα περιλαμβάνουσιν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ὡς τὸ Λοῦβρον τὸ Βατικανικὸν κλπ. ἅτινα ἅμα ὡς προσπελάσῃ τις αὐτοῖς καὶ εἰσδύσῃ εἰς ταῦτα θέλγουν τὸ πνεῦμα ὡς ἐκ τοῦ ἐπιβλητικοῦ τῆς θέσεως ἐν τῇ Ἰδρύνται καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ αὐτῶν κάλλους. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀριστάτατον μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Τσινλί-κίόσκ, ἥτοι «περίπετον φαγεντιανῶν». Ὁ ἐν Τουρκίᾳ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνασκαφῶν διευθύνων καὶ τὴν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιμέλειαν ἐπιπεφορτισμένος Χαμδὴ βέης, ἀπόφοιτος τῆς ἡμετέρας σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιδέξιος ζωγράφος, πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν καλαισθησίαν ἐκλέξας τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὡς ἀντάξιον ἄστυον τῶν πολυτίμων κοσμημάτων τῶν ἀγγείων τῶν ὀρειχαλκίων εἰδῶν καὶ τῶν μαρμάρων, ἅτινα ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ὅλης προσαχθέντα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν τὸ πρῶτον συσσεσωρευμένα ἐν αἰθούσῃ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὀπλοστασίου τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Τὰ καλλιτεχνήματα ταῦτα, ἅμα ὡς συνηθροίσθησαν καὶ ἐταξιθετήθησαν ἐν τόπῳ φωτεινῷ καὶ εὐρυχώρῳ, εὐρέθησαν ἀποτελοῦντα συλλογὴν ἀληθῶς σπουδαίαν, συλλογὴν διηνεκῶς αὐξανομένην, χάρις εἰς τὴν ἀκάματον δραστηριότητα τοῦ συντηροῦντος αὐτήν, τοῦ ἀείποτε ἐτοίμου ν' ἀναλάβῃ πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς μακρὰ καὶ κοπιώδη ταξίδια καὶ ἀνασκαφάς, ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν τελουμένας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Συρίᾳ. Τὸ Τσινλί-κίόσκ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1466 καὶ εἶναι τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἤγειραν οἱ Τούρκοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κατόπιν τῆς ἁλώσεως. Ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ρυθμικῆς αὐτοῦ βάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς πολυτελείας τοῦ κόσμου αὐτοῦ τιμᾷ τὸν τε ἰδρυσάντα αὐτὸ ἀρχιτέκτονα καὶ ἰδίᾳ τοὺς κε-

1) Müller Ἱστορ. Ἑλλήν. φιλολογ. I. σελ. 394.

2) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.

3) Ἡρόδ. II, 143. — V, 36.

4) Hekataeos Fr. 332. Ἐκδ. Didot.

5) Grote: Gesch. Griechenlands: I. σ. 270.

6) Müller: Ἱστορ. Ἑλλήν. Φιλολ. I, σ. 393. — Πρὸς ἐνίους ὅμως τῶν μύθων τούτων φαίνεται εὐνοϊκῶς διακείμενος ὁ συγγραφεύς, ὥς π. χ. πρὸς τὸν μῦθον περὶ ὁμιλοῦντος χροῦ, ἐφ' οὗ ὁ Φρῖξος διεπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον. Πρβλ. Grote: Ges. Gr. I, σ. 270.

7) Ἡρόδ. II, 143. — πρβ. Müller: Ἱστ. Ἑλ. Φιλ. I, σ. 394.

8) V, 36, 125. VI, 137.

1) I. 21. — Πρβλ. E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.

2) Πρβλ. Müller Ἱστορ. κλ. I, σ. 398.

3) Πρβλ. II, 122. — VI, 19. — VII 152.

4) Πρβλ. II, 143. — V, 36, 125.

5) Πρβλ. II, 134.

6) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 286.

7) Id. Müller, Ἱστορ. κλ. I, σ. 398.

ραμμευτάς μαθητάς τῆς Περσίας, οἵτινες ἐπέστρωσαν τὰς παρειάς αὐτοῦ διὰ θαυμασίων πλακῶν φαγεντιανῶν. Αἱ τελευταῖαι αὗται, καλῶς ἐν μέρει διατηρούμεναι, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τὴν κατὰ μῆκος τῆς προσόψεως στοὰν ἀνθαμιλλῶνται πρὸς τὰ περίπυστα μιλιουργήματα τοῦ π ρ α σ ί ν ο υ τ ε μ ε ν ο υ ς τῆς Προύσης. Ἡ αὕτη ἰδιότροπος φαντασία ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ, ἡ αὕτη λάμψις καὶ ἡ αὕτη ποικιλία ρυθμοῦ, αἱ αὗται θελκτικαὶ χρωμάτων ἀρμονίαι· διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τὸ ἱδρυμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἀληθὴ θωπεΐαν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζωηροτέρως ἔτι καθίστησι τὰς ἐντυπώσεις, ἃς ἐμποιεῖ ἐπισκεψίς εἰς τὸ μουσεῖον τοῦτο, εἶναι αὕτη αὕτη ἡ θέσις τοῦ ἱδρυματος ἐπὶ κορυφῇ λόφου ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνακαλύπτεται ὁ Κεράτειος καὶ ὁλόκληρον τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἀμφιθέατρον, εἶναι τὸ σύνολον οὗτινος μέρος ἀποτελεῖ, τὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ τὰ ἀρχαῖα δένδρα, ἅπερ αὐτὸ περιβάλλουσι, τὰ τεῖχη ταῦτα, αἱ στοαί, τὰ καταρρέοντα τμήματα τοῦ ἀρχαίου Σεραφίου μεθ' οὗ τσαῦται συνδέονται ἀναμνήσεις, οἱ μεγάλοι οὗτοι πλάτανοι καὶ αἱ ὑψηλὰ κρήνην κυπάρισσοι, ἡ κορυφὴ τῶν ὁποίων δεσπόζει τῶν ἱδρυμάτων. Ἀπρόσπτος καὶ ἐκπλήττουσα ἀντίθεσις τῶν μνημείων τῆς κλασικῆς τέχνης πρὸς τὸν περιβάλλοντα αὐτὰ ἀνατολικὸν διάκασμον παρουσιάζεται αὐτόθι. Ὁ Χαμδὴ βέης φαίνεται ὅτι ἡσθάνθη τὴν ζωρὰν αὐτῆς ἐντύπωσιν, ἵνα δὲ ἐπαισθητοτέραν αὐτὴν καταστήσῃ ἐφύτευσε πρὸ τοῦ Τσιναλ-κίτσικ κήπον ἐν ᾧ τὰ πάντα θαυμασίως ἀναπτύσσονται. Αἱ ἐπιγραφαί, αἱ ἐπιτάφιαι στήλαι ἀπομεμακρυσμένης ἐποχῆς, οἱ ἑλληνορωμαϊκοὶ σαρκοφάγοι εὐρηγνται αὐτόθι διεσπαρμένοι ἐν τῇ γλῶττῃ καὶ τοῖς ἄνθεσι. Ἐν βραχεὶ πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐπιταφίων θὰ περιστῇ ἡ ἀνάγκη ν' ἀφαιρεθῶσι διὰ τῆς χειρὸς οἱ κλάδοι τῶν περιελισσομένων ροδῶν, αἵτινες ἄρχονται συγκαλύπτουσαι τὰ μάρμαρα. Οὕτω καταρτισθῆσεται ὑπαίθριον μουσεῖον παρ' ἐκεῖνῳ αἱ αἰθουσαι τοῦ ὁποῖου εἰσὶν ἦδη τοσοῦτον στεναί, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ παράσχῃσι χώρον εἰς τὰ ἀδιακόπως συρρέοντα μνημεῖα τὰ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων ὥς καὶ ἐκ τῶν ἐγγυτάτων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους ἐκεῖσε ἐξαποστελλόμενα.

Ὅσον γραφικὸς καὶ τερπνὸς κἂν ᾦναι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκθέσεως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ἔργα ἄξια εὐλαβοῦς μερίμνης πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ νέων πληγῶν. Σπουδαιοτάτη ἀνακαλύψις ἐν Σαϊδᾷ, τῇ ἀρχαίᾳ Σιδῶνι, παρέσχε τῷ διευθυνόντι τὸ ὀθωμανικὸν μουσεῖον πολλὰ αὐτὰ καμνήλια ἐξαιρετικῆς ἁξίας. Ὁ κύριος Ρενάν καὶ ὁ συνεργάτης αὐτοῦ Γκαζαρδὼ εἶχον μεθοδικῶς διερευνήσει ἀπὸ τοῦ 1861—1864 τὴν Σιδωνικὴν νεκροπολιν οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ παράσχῃσι αἱ ἀνασκαφαὶ αὐτῶν εἰς φῶς ἀγάλματα ἢ καὶ ἀνάγλυφα ἁξίας ἢ καὶ φοινικικὸν ἐπιτάφιον· τὸ 1887 ὁμῶς ὁπῇ, ὑπὸ ἰθαγενοῦς τινος ἀνδρὸς ἀνασκαφεῖσα ἐν τῷ γηπέδῳ αὐτοῦ, ὅπου ἀνεζήτει οἰκοδομήσιμον λίθον, ἔβηκεν ἐν χερσὶ τοῦ Χαμδὴ βέη διὰ μιᾶς ὀκτωκαίδεκα σαρκοφάγου τοὺς μὲν ἐκ τιτανιδώδους λίθου τοὺς δὲ ἐκ μέλανος ἢ λευκοῦ μαρμαροῦ, ἐνίοις δὲ διὰ θαυμασίων κεκοσμημένους γλυφῶν, κάλλιστα διατηρουμένων καὶ ἐν μέρει πολυχρῶμων. Τὸ ἐν τῶν μνημείων τούτων σαρκοφάγος τοῦ Ταθνὶθ ἔφερεν, ἐν τῶν μακροτέρων καὶ περιεργότερων φοινικικῶν κειμένων ἐξ ὧν ὑπάρχουσι τοιοῦτοτρόπως ἀπετέλει παράρτημα τοῦ σαρκοφάγου Ἑσμούν-Χαζάρ, πατὴρ τοῦ Ταθνὶθ, ὃν σαρκοφάγον ὀφείλει τὸ Λοῦβρον ἀπὸ τοῦ 1855 εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Δουβν. Τὸ 1888 πέντε ἄλλοι σαρκοφάγοι ἀνευρεθέντες ἐν γειτνιαζόντι τάφῳ ἀνήγαγον εἰς τὸν ἀριθμὸν 23 τὰ μνημεῖα, τὰ οὕτως ἐξευρεθέντα ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ σημείῳ τοῦ εὐρέος τούτου κοιμητηρίου, ὅπερ ληστεύουσιν ἀναξίως ὅλως καὶ ἀπὸ αἰῶνων ἦδη οἱ ἀναζητοῦντες θησαυρούς. Οὐδεὶς ἰδύνατο νὰ γείνῃ λόγος περὶ ἐγκταστάσεως τῶν σαρκοφάγων τούτων ἐν Τσιναλ-κίτσικ, ὅπου ἤρξατο ἐλλείπων ὁ ἀπαιτούμενος χώρος καὶ δι' αὐτὰ ἔτι τὰ μνημεῖα τῶν μικροτέρων διαστάσεων ἢ περὶ ἐγκαταλείψεως αὐτῶν εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρεάς. Ἀλλως ἢ τῶν σαρκοφάγων τούτων μετακλίσεις μέχρι τῆς παραλίας, ἢ ἐν κίθωτοις αὐτῶν ἐγκλείσεις καὶ ὁ ἐπὶ τῶν σκαφῶν ἐπιβιβασμὸς αὐτῶν ἀπήγγεσε τὴν διὰ λυσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἀποτελοῦντα αὐτοὺς διάφορα μέρη· κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῶν ἐργασιῶν τούτων δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποφύγῃ τις τὴν διάσχισιν ἐνίων πλακῶν καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀπόσπασιν προεχόντων τινῶν μερῶν τῆς γλυφῆς, ὥς κεφαλαί, κνήμαι καὶ βραχίονες. Πάντα ὁμῶς τὰ

συντρίμματα ταῦτα συνελήσαν καὶ ἐσημειώθησαν δεόντως· ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις τῶν συντριμμάτων ἐν ταῖς ἀρχικαῖς αὐτῶν θέσεσιν ἦτο ἔργον μακρὸν καὶ λεπτεπίλεπτον, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ νέων ἐπεισοδίων ἔδει ἀναποφεύκτως νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦτο ἔργον ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ μεγάρῳ, ἐν ᾧ θὰ ἐνεκαθίσταντο οἱ σαρκοφάγοι, ἐκτιθέμενοι πρὸς θέαν τοῦ δημοσίου.

Ἐπεβάλλετο λοιπὸν ἡ ἀνάγκη οἰκοδομῆς νέου μουσείου, παρὰ τὴν ἑλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοῦτο ποσῶν. Τῇ δραστηρίᾳ αὐτοῦ ἐνεργεῖα ὁ Χαμδὴ βέης κατῴρθησε νὰ ἐξεύρῃ ταῦτα, ὑποκινήσας ἰδίᾳ ἡ μᾶλλον σκῶν τὸ θάρρος νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀνακτοῦ περὶ τῆς τύχης πάντων τούτων τῶν φοινικικῶν καὶ ἑλληνικῶν μαρμάρων· ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ καὶ κατῴρθησε ν' ἀνεγείρῃ, ἀπέναντι τοῦ Τσιναλ-κίτσικ, οἰκοδόμημα, προωρισμένον εἰς ὑποδοχὴν τῶν μνημείων, ἅπερ ἐν θριαμβῇ ἐκόμισεν ἐκ τῆς εἰς συριακὰς χώρας ἐκδρομῆς αὐτοῦ. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἔχει πρόσοψιν ἐξήκοντα μέτρων, εἰς ἣν φθάνει ὁ ἐπισκέπτης, διερχόμενος κλίμακα, ὀλίγας φέρουσιν βαθμίδας, καὶ στοὰν. Ἀδυνατῶ νὰ εἶπω ὅτι ὁ τοῦ περιστυλίου ρυθμὸς πολὺ κατέβηξέ με, τὸ ἐσωτερικὸν ὁμῶς, κεκοσμημένον κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἑλληνικῆς καλαισθησίας, εἶναι ἡκιστα ἐπιδεκτικὸν ἐπικρίσεως· τὸ φῶς ἀπλέτως διαχύνεται ἐκ τεσσάρων πλευρῶν ἐν ταῖς δυσὶ παραπλεύροις μεγάλας αἰθούσαις, ἐν αἷς οἱ σαρκοφάγοι, ἐπὶ ὑποβάθρων ἐκ γρανίτου ἐναποκείμενοι καὶ ἱκανὸν ἔχοντες περὶ ἑαυτοὺς χώρον, εἰσὶ προσῆτοι εἰς πάντα τὰ βλέμματα ἀπὸ τοῦ θέρους ἤδη τοῦ 1891. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προνομιούχοι τινὲς μόνον ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς θέαν αὐτῶν· ἀφηροῦντο πρὸς στιγμὴν χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν τούτων τὰ σαινιδώματα, ἅτινα περιέβαλλον τὰ ἀνάγλυφα, εἴτα ὁ φραγμὸς ἐπανετίθετο καὶ αἱ πύλαι τοῦ μουσείου ἐπανεκλείοντο· τοῦτο ὁμῶς διότι τὸ νεόδμητον τοῦτο μουσεῖον ἔφερεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μορφήν ἐργαστηρίου καλλιτέχνου. Πρὸς ἀνασύνθεσιν τῶν κοίλων τούτων ὀγκων καὶ πρὸς πλήρη τῶν γλυφῶν ἀποκατάστασιν ὁ Χαμδὴ βέης διατίθησι λίαν περιωρισμένον προσωπικόν· δὲν ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τοὺς ἐπιδεξίους ἐκείνους πρακτικοὺς καλλιτέχνας, οἵτινες εὐρηγνται τεταγμένοι ἐν τοῖς μεγάλοις εὐρωπαϊκοῖς μουσεείοις. Καὶ κατῴρθησε μὲν νὰ καταρτίσῃ ἐργάτας τινάς, ἀλλὰ τὰ λεπτότερα μέρη τῶν ἔργων ἀνετίθει εἰς νεαρὸν ἀρμένιον ἐν Ἰταλίᾳ σπουδάζοντα. Ὁ Ὅσγαν ἐφένδης ὤφειλε ν' ἀνεύρῃ τὰς θέσεις ἐκατοντάδων μικρῶν συντριμμάτων μαρμαροῦ, ἅτινα ἐδόθησαν αὐτῷ ἀπὸ κοινοῦ μεθ' ἐκάστου τῶν κυριωτέρων σαρκοφάγων· οὗτος μόνος ὤφειλε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ πάντα διὰ τῶν ἀπαιτουμένων συνδέσμων, ἄνευ ὁμῶς οἰασθῆποτε προσθήκης ἢ ἐρμηνείας. Εἶδον αὐτὸν ἐνασχολούμενον ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῷ τσαούτῳ ἀπαιτοῦντι ἀφοσίωσιν καὶ ὑπομονήν· μεθ' ἱκανῆς δὲ τῆς δεξιότητος καὶ σταθερότητος τῆς χειρὸς ἐξετέλεσε τοῦτο.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὁμῶς ὅρους τὸ ἔργον τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν ἀναγλύφων θὰ ἐπιτελεῖτο φυσικῶς βραδύτατα, οὕτως ὥστε αὐτὸ ὁ Χαμδὴ βέης οὔτε ὁ Ὅσγαν ἐφέντης παύουσιν ἀν τετραετία ὅλην κατεδαπανήθη ἐν αὐτῷ. Ἡ βραδύτης αὕτη μάλιστα ἐπέτεινε τὴν φήμην τῶν τῆς Σιδῶνος σαρκοφάγων. Ὡς φιλάρεσκος, γινώσκουσα τὸ ἔργον αὐτῆς, καὶ οὗτοι κατέστησαν περιζήτητοι. Τὸ περικαλύπττον αὐτοὺς μυστήριον ἐθέρμανε τὴν φαντασίαν· θαυμάσια περὶ τούτων ἐλέχθησαν, ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν σπανίων ἐπισκεπτῶν, χάριν τῶν ὁποίων εἶχον ἀφαιρεθῇ προσωρινῶς οἱ συγκαλύπτοντες τοὺς σαρκοφάγους φραγμοί. Ἰκετευτικῶς ἔτι ἐζητεῖτο ὑπὸ τινων νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς καλοκἀγάθως νὰ ρίψωσι τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων, ὥστε ὁ εὐτυχὴς κύριος τοῦ πλοῦτου τούτου εἶχεν ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς οἰκειοτάτους τῶν φίλων αὐτοῦ, μετὰ τῆς ἐπιμόνου παρακλήσεως νὰ μὴ ἀποκαλύψωσι τι. Πολλάκις συνῆθη ὥστε ἐν παραπλησίᾳ περιπτώσει, ἅπαξ ἀρθείσης τῆς ἀπαγορεύσεως, νὰ διασκεδάννυνται ἢ ἀπάτη καὶ νὰ ἐκλείπῃ ὁ θαυμασμός· οἱ μὴ μυηθέντες εἰς τὸ ἀπόρητον ἐξεδικοῦντο ὑποτιμῶντες πᾶν ὅ,τι οἱ εἰς τὸ ἀπόρητον μυηθέντες μετὰ πολλοῦ τοῦ πατάγου διεσάλπισαν. Ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρξεν οὔτε ἰδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀπάτη ἢ ἀντιδράσις. Ἀναμφιβόλως οἱ φοινικικῆς κατασκευῆς σαρκοφάγοι, οἱ καὶ ἀνθρώποισι δεῖς καλούμενοι, ἔνεκα τοῦ ὅτι τὸ ἄνω μέρος τῆς θήκης κοσμεῖται ὑπὸ κεφαλῆς καὶ ἐνίοτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων βραχιόνων, ἔχουσι τοὺς ἀναλόγους αὐτῶν ἐν ἄλλοις μουσεείοις· ἀναμ-

φιλόλως ἐπίσης τρεῖς τῶν σαρκοφάγων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ σχεδίου καὶ ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ μαρμαρίου αὐτῶν φαίνονται ἑλληνικῆς καὶ πιθανῶς ἀττικῆς προελεύσεως, διακρίνονται μόνον ἐπὶ τῇ λαμπρότητι τῶν κατατομῶν αὐτῶν καὶ διὰ τὸ λεπτόν τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κλάδων καὶ φύλλων κλημάτων, τῶν διακοσμοῦντων τὸ τε βάθρον καὶ τὴν κορυφὴν αὐτῶν· τούναντίον ὅμως οἱ τέσσαρες διὰ γλυφῶν πεποικιλμένοι σαρκοφάγοι συγκαταριθμούνται ἀπὸ τοῦδε καὶ, οἰασθήποτε καὶ ἐπιφυλάττωσιν ἡμῖν ἐκπλήξεις νέαι ἀνακαλύψεις, θὰ συγκαταριθμῶνται πάντοτε μετὰ τῶν μάλιστα ἀξιοσημειωτῶν καλλιτεχνημάτων τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς, τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἀμέσως προηγήθη ὡς καὶ ἐκείνης, ἥτις ἀμέσως σχεδὸν παρακολούθησε τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῶν μνημείων τὸ ἥμισυ καλῶς διατηρηθὲν, εἶναι τὸ κληθὲν ὁ τὰ φος τοῦ σατράπου, διότι φαίνεται παριστὰν διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου προέχοντος προσώπου, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς περιβολῆς αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ εἰσχομένων, ἀντιπροσωπεύει ἀσιατικὴν δυναστείαν. Ἐν αὐτῷ ἀνακαλύπτεται ἡ δοκιμὴ τεθρίππου, ἡ θήρα λέοντος, τὸ συμπόσιον κλπ. Ἡ σύνθεσις τῶν σκηνῶν τούτων προδίδει σαφῶς διὰ τὰς καὶ κατασκευὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπλῆν· ἀλλὰ ὁ περικλείων τὸν σαρκοφάγον τούτον τάφος ἦτο ὑγρότερος τῶν λοιπῶν θαλάμων, αἱ δὲ μορφαὶ ἱκανῶς ἐκ τούτου ἐπηρεάσθησαν· οὐδεμία αὐτῶν κατεστράφη· ἀλλ' ἡ ἐξοχὴ πασῶν τούτων κατὰ πολὺ ἡλαττώθη, οἱ δὲ γύροι αὐτῶν σχεδὸν ἐφθάρσαν.

Τούναντίον τὸ ἔργον τῆς σμίλης διετήρησε πᾶσαν σχεδὸν αὐτοῦ τὴν ζωρότητα ἐν τῷ μνημείῳ, ὅπερ χαρακτηρίζεται ὡς Σαρκοφάγος τῆς Λυκίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη αὐτῷ διότι ἀναπαρίσται τύπον ὅλως ἰδιάζοντα, ἀντίτυπα δὲ τοῦ ὁποίου βρῖθουσιν ἐν Λυκίᾳ, ἐνθ' οὐδαμῶς τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀπαντῶσιν. Ἐπιμύχης κοῖλος λίθος ὑποστηρίζει ἐπικάλυμμα, ἐξ ἴσου σπουδαῖον καὶ οὐτινος ἢ ἐν τοῖς δυσὶν ἄκροις τομῇ σχηματίζει· ὅζῳ πόζον, ὡς γωνιώδους θόλου. Ἐν Λυκίᾳ οἱ σαρκοφάγοι οὗτοι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐκτιθέμενοι, εὑρηνται συχνάκις ἐπὶ ὑψηλοῦ κτιστοῦ βάθρου, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ὁποίου ἡτοιμάζοντο παστοὶ ἢ σηκοὶ διὰ τοὺς δούλους ἢ τοὺς πελάτας τῆς οἰκογενείας καὶ τὸ ἐπικάλυμμα κατέληγεν εἰς λεπτὸν λόφον, προέχοντα ἐν εἵδει στηθαίου. Ἐνταῦθα ὅμως ἐλλείπει τὸ ὑπόβαθρον καὶ ὁ λόφος. Τὸ βάθρον ἔχει βάσιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ κοίλου λίθου, ὅσακις δ' ἐπρόκειτο νὰ καταβιδάσῃσι τοῦτον διὰ στενοῦ ἀγώγου εἰς τὸν κυρίως τάφον, ἀπητεῖτο νὰ θραυήται ὁ λόφος.

Ἐκ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ μνημείου προκύπτει· ὅτι τὰ ἀνάγλυφα εἰσι διανεμημένα εἰς δύο κατηγορίας. Εἴτε δὲ εἰς τὰ ἄνω εἴτε εἰς τὰ κάτω καὶ ἀνάγονται παριστῶσι πάντα φαντασιώδη ἀντικείμενα, εἰλημμένα ἐκ τῶν μύθων, οἵτινες παρέσχον εἰς τὴν κοσμητικὴν γλυπτικὴν τὰ προσφιλεῖ αὐτῶν θέματα.

Ἐπὶ τοῦ κοίλου λίθου παρίστανται μάχαι κενταύρων, κένταυροι ἀμφισθητοῦντες ἑλαφον παρατυχοῦσαν ἐν τῷ δάσει ὡς καὶ ἄλλοι κένταυροι μαχόμενοι μετὰ Λαπίθων. Ἐπὶ τοῦ ἐπικαλύμματος, ἐν μὲν ταῖς μακρῇς πλευραῖς ἀναφαίνονται ἀμαζόνες, αἵτινες ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τεθρίππων ἀρμάτων αὐτῶν ἐπιτίθενται κατὰ λέοντος καὶ ἵππους· θηρεύοντες κάπρον, τὸν Καλυδώνιον πιθανῶς. Ἐφ' ἐκάστης δὲ τῶν βραχειῶν πλευρῶν τοῦ ἐπικαλύμματος ὑπάρχουσι κάπροι καὶ γρύπες ἀνὰ δύο ἀντιμέτωποι.

Ἡ ὀνομασία «Σαρκοφάγος τῶν θρηνηφῶν», ἥτις ἀπεδόθη εἰς ἐν ἕτερον τῶν μνημείων τούτων δείκνυσι σαφῶς τὸ διδόμενον, ὅπερ ὁ καλλιτέχνης ἐξελέξατο. Ὁ σαρκοφάγος ἔχει τὸ σχῆμα ναοῦ ἄνευ πύλης. Ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις ὑπάρχουσι παραστάται μετὰ τῶν ὁποίων φαίνονται στῆλαι παρακαίμεναι ἀλλήλοις, λεπτοὶ ἰωνικοὶ κίονες, φέροντες ὀδοντωτὴν κορωνίδα. Ἐν ἐκάστῃ τῶν βραχειῶν πλευρῶν ὑπάρχουσιν ἀνὰ δύο ἐν ἐκάστῃ δὲ τῶν μακροτέρων ἀνὰ πέντε ἐκ τούτων. Ἐν ἐκάστῃ μεσοστύλῳ ὑπάρχει πρόσωπον, ὅπερ ὑποτίθεται ὡς ἐκ τῶν μακρῶν πέπλων, οὗς φέρει καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὅλου χαρακτῆρος τῆς στάσεως ὅτι εἶναι μία τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες, εἴτε περὶ τὸν νεκροφόρον κράτθαντον εἴτε ἐν τῇ ἐπικηδείᾳ πομπῇ ἀνελάμβανον νὰ ἐρμηνεύσωσι διὰ τῶν φωνῶν καὶ τῶν δακρύων αὐτῶν τὰ αἰσθήματα θλίψεως, ὅπερ ἐπλήρουν τὰς ψυχὰς. Ἐν τοῖς τυμπάνοις τῶν προμετωπίδων καὶ ἐπὶ τοῦ εἶδους στηθαίου, ὅπερ εὑρηται περὶ τοῦ καλύμματος τοῦ κοίλου λίθου, εὑρηνται ἐν μικροτέρᾳ κλίμακῃ παραστάσεις ἀναγόμεναι εἰς τὸ αὐτὸ θέμα· ποῦ

μὲν γυναῖκες καθήμεναι ἐν στάσει προσώπων βαρυπενθούτων καὶ γέροντες, φαινόμενοι ὡς ἀπαρνούμενοι νὰ δεχθῶσι τὰς προσφερομένας αὐτοῖς τροφάς, ποῦ δὲ ἡ συνοδεία τῆς κηδείας, μεθ' ἱππέων, ἀρμάτων καὶ ἵππων, διευθυνομένη πρὸς τὴν νεκρόπολιν. Μόνον ἐπὶ τοῦ βάθρου, ὡσεὶ νὰ ἐξήντησεν τὴν σειρὰν τῶν παραστάσεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτῷ εἰς ἔκφρασιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ὁ καλλιτέχνης ἔγλυψε θρηνητικὰς σκηνάς· ζῶα τε καὶ πρόσωπα μικρὰς ἔχουσιν αὐτοὶ διαστάσεις.

Περὶ τοῦ τετάρτου τῶν σαρκοφάγων τούτων φῆμαι διεδόθησαν κολακεύουσαι τὴν πρὸς τὸ ἀπρόοπτον καὶ θαυμάσιον κλίσιν ἐκείνην, τὸ κράτος τῆς ὁποίας ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δὲν ἐκλονίσθη ἐπαισθητῶς ὑπὸ τῶν προσῶν τῆς κριτικῆς. Οὗτος ἦτο, καθὰ διεθεβαίωσαν, ὁ κύριος τάφος τοῦ ἐν Ἰσῶν νικητοῦ ἀνακαλυφθεὶς ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Συρίας καὶ ἱκανὰ εὐφυᾶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον διδόμενα ἐξευρέθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐρμηνεύσαι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ ὥστε τὸ λείψανον τοῦ κατακτιητοῦ νὰ κατατεθῇ ἐν θαλάμῳ τῆς νεκροπόλεως τῶν ἡγεμόνων τῆς Σιδωνος, υολονότι ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὸ μαυσιωλεῖον αὐτοῦ ἐν τῇ τῷ ὀνόμα αὐτοῦ φεροῦσῃ αἰγυπτιακῇ πόλει. Δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ συζητήσωμεν τὰς περιδομένας ταύτας εἰδικὰς· οὐδὲν ὅμως τὸ ἀνάρμοστον εὐρίσκομεν εἰς τὴν διατήρησιν ὀνομασίας, εἰσαχθεῖσας ἤδη εἰς χρῆσιν, τῆς ὀνομασίας δηλονότι «Σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου» ὑπὸ τὸν ὅρον βεβαίως ἐξακριβώσεως τοῦ πράγματος. Οὐδὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ μαρμαρίνος οὗτος σαρκοφάγος περιέκλειε ποτε τὴν τέφραν τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου· τέσσαρα ὅμως τῶν θεμάτων, ἅτινα κομποῦσι τὰς πλευρὰς τοῦ κοίλου λίθου καὶ τὰ τύμπανα τοῦ ἐπικαλύμματος, παριστῶσι μάχας ἢ θρηνητικὰς σκηνὰς ἐν αἷς οἱ Πέρσαι, ἀναγωνιζόμενοι ἐκ τῶν τιარῶν καὶ τῶν στενῶν αὐτῶν περισκελίδων, εἰσὶν ἀναμειγμένοι μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἐχόντων γυμνὴν τὴν κεφαλὴν ἢ κεκρυμμένην ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν κράνος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς βασιμότητος ἔτι δύναται ν' ἀναζητηθῇ ἐν τοῖς διαφοροῖς προσώποις τοῦ δράματος αὐτοῦ οὗτος ὁ Ἀλέξανδρος ἰδίᾳ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τοῦ ἱππικοῦ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ἥτις θὰ ἦναι, ἀν' ἀποδοθῇ αὐτῇ ὀνομασίᾳ, ἡ διάβασις τοῦ Γρανικοῦ ἢ ἡ περίπυστος ἐν Ἀρβήλοισι μάχη· πιθανὸν νὰ παρίσταται πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐτέρᾳ σκηνῇ, θέατρον τῆς ὁποίας θὰ ἦτο εἰς τῶν παρὰ δέισιν ἐκείνων ἢ ἐν τῶν βασιλικῶν ἐκείνων ἀλσῶν ἤπερ ἡ νίκη εἶχε παραδώσει εἰς τὸν νέον τῆς Ἀσίας κύριον· ἀναμειγμένος μετὰ τῶν περσῶν μεγιστάνων ὁ ἥρως καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ καταδιώκουσι καὶ φονεύουσιν ἐκεῖ τὸν λέοντα καὶ τὴν ἑλαφον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ ἀνάγλυφα δὲν ἔχουσιν ἐν τῷ «σαρκοφάγῳ τῆς Λυκίας» καὶ τῷ τῶν «θρηνηφῶν» ἀφηρημένον χαρακτῆρα, ὅλως μυθώδη καὶ συμβολικόν. Ὁ γλύπτης ἐνεπνεύσθη ἐν αὐτῷ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας· ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ χαραξῇ εἶναι τὰ ἐπεισόδια τῆς θαυμασίας ταύτης ἐποποιίας, ἥς ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐπιτρέπεται νὰ φρονήσωμεν ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐδέξατο τὴν τέφραν ἐνὸς τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες διεδραμάτισαν πρόσωπον σπουδαῖον κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπιχείρησιν. Ὁ Χαμδῇ βέης θεωρεῖ τὸν σαρκοφάγον τούτον ὡς σαρκοφάγον τοῦ Περδίκκα· οἱ λόγοι ὅμως οὗς προσάγει δὲν ἐπείσαν ἡμᾶς.

Ὀλίγον ὅμως ἐνδιαφέρει ἀν' αὕτη ἡ ἐκείνη ἢ ἀνθρωπινὴ τέφρα κατέφηκε τὸν σαρκοφάγον τούτον· τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ οἱ σαρκοφάγοι οὗτοι παρέχουσιν, εἶναι τὸ κάλλος τῶν ἀναγλύφων, ὅφ' ὧν καλύπτονται. Ἄλλ' ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν «Σαρκοφάγον τοῦ σατράπου» ἔργον καὶ τοῦτο λίαν ἐπιδεῖον καλλιτέχνου· τοσοῦτον ὅμως ἐβλάθη ἐκ τῶν τοῦ χρόνου ἐπηρεῶν, ὥστε δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τοὺς τρεῖς ἄλλους. Ὡς πρὸς τοὺς ὑπάρχουσιν ἐνδοιασμοί. Ὁ «Σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου» εἶναι ἐκεῖνος, πρὸς ὃν στρέφονται εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἐπισκέπται, προσελκυσμένοι ὑπὸ τοῦ γοήτρου ἐνδόξου ὀνόματος ὡς καὶ ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ὀφews τοῦ μνημείου, ὑπὸ τοῦ μαγευτικοῦ ἀποτελέσματος ποικίλης γλυφῆς, ἐν τῇ αἰ' μορφῇ, ἃς ὡς ἐξεχούσας ὁ καλλιτέχνης παρέστησε, σχεδὸν φαίνονται ἀπεσπασμένα τῆς βάσεως καὶ γεγλυμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρίστανται ὡς αὐτοτελεῖς καὶ προσχουσαι, πρὸ πάντων τέλος ὑπὸ τῶν ζωηροτάτων εἰσέτι ἰχνῶν χρωματισμοῦ, ὅστις θὰ παρῆχεν ἄλλοτε ἀναμφιβόλως εἰς τὰς μορφὰς ταύτας ποιᾶν τινὰ ὁμοιότητα πρὸς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν πολυχρῶμων γλυφῶν τοῦ Λουκά Δέλλα Ρομπία καὶ ἄλλων ἰταλῶν καλλιτεχνῶν. Ἡ κόμη,

ή περιβολή, τὰ ὅπλα καὶ ἄλλα ἐξαρτήματα, πάντα ἦσαν κεχρωματισμένα. Ἐνταῦθα τῶν χρωμάτων ἰδίᾳ δὲ τὰ κυανὰ καὶ τὰ ἐρυθρὰ διεισέχθησαν ἐν μέρει μοναδικὴν ζωηρότητα. Εἰσέτι διασώζει ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τὴν ἐντύπωσιν λεπτοῦ χρωματισμοῦ, μεταξὺ τοῦ ροδίνου καὶ τοῦ κινναβάρους, ὅπερ, ἐν μιᾷ τῶν θεραπευτικῶν σκηνῶν στολίζει διὰ τοῦ ἄνθους αὐτοῦ μανθῶνα, τεθειμένον ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἐνὸς τῶν προσώπων. Ἄλλ' οὐχὶ ἐνταῦθα μόνον ἔγκειται ἡ μόνη ἀξία τοῦ ἔργου. Ὁ γλύπτης, ὅστις κατήρτισε τὰς παραστάσεις ταύτας εἶχε σπανίαν ἐφευρετικότητά· οὐδὲν ποικιλλότερον τῆς διατάξεως τῶν ὁμίλων αὐτῶν. Αἱ κινήσεις τῶν μορφῶν τούτων ἐνέχουσι πῦρ, ἐλευθερίαν, προδίδουσιν τόλμην, μὴ χωροῦσαν ὅμως μέχρι τοῦ ὑπερβολικοῦ. Καὶ ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται, ὡς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ σχήματος π. χ. ὅπερ καίπερ νέον πολὺν ἐνέχει τὸν πλοῦτον ἐν τῇ ἀπλότητι. Ἐν ταῖς παραστάσεσιν ἀνακαλύπτεται βυθία ἐπίγνωσις τῆς ζωῆς εἰκόνας, τεθειμένη εἰς χρῆσιν πλουσίας καὶ λαμπρᾶς φαντασίας· οὕτως οὐχὶ ἄνευ ἐκπλήξεως παρατηρεῖται ἐπὶ μιᾷ τῶν παρειῶν παρὰστάσις τόσοῦ δυσάρετος οἷα ἡ λέοντος, ἐμβάλλοντος τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νώτων ἱπποῦ· τούναντίον ἡ ἔλαφος εἶναι πιστὴ ἀπομίμησης τοῦ πρωτοτύπου καὶ τοῦτο δίδει ὁ γλύπτης οὐδέποτε εἶδε λέοντα, ριπτόμενον ἐπὶ τῆς λεῖας αὐτοῦ, ἐνῷ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον παρετήρησαν καὶ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦτο ἀπετύπωσε μετ' εἰλικρινοῦς ζωηρότητος· κέχτηται πλέον τὴν ναλακίτησίαν τῆς πραγματικότητος καὶ ἀρύεται ἐκ ταύτης λαμπρὰν ἔμπνευσιν. Ἐν τῇ μέλῃ τοῦ ἱππικοῦ τὸ ἔλαφος εἶναι ὀλόκληρον ἐστρωμένον διὰ πτωμάτων· μεταξὺ τῶν ἐξηπλωμένων καὶ τεταμμένων βραχίωνων, δύο ἢ τρεῖς κεφαλαὶ νεκρῶν ἀνατρέπονται ἐπὶ τοῦ βάρους, ἔχουσαι ἀνοικτὸν τὸ στόμα μετ' ὅλης τῆς φρίκης τοῦ τελευταίου στεναγμοῦ.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΜΕΤΖΓΚΕΡ.

Ὁ ἱατρός, εἰς τὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν τοῦ ὁποῦ πλεῖστοι ὅσοι μὲν καθ' ἡμέραν ἐν Βιησβάδεν ὑποβάλλονται καὶ τὴν ἱατρικὴν ἀρωγὴν τοῦ ὁποῦ καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας ἐπεκατέστη, ἐφ' ἱκανὸν ἐν Βιησβάδεν ἄλλοτε πρὸς τοῦτο παραμείναντα, ὁ ἱατρός τέλος ὃν πρὸ ὀλίγου ἔτι ἡ τσαρίνα εἰς Πετρούπολιν μετεκατέστατο, ἐπίσης εἰς τὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν τὴν ἀνάκτησιν τῆς υγιείας αὐτῆς ἀναζητήσασα, ἣν ὁ διάσημος δόκτωρ Μέτζγκερ, διαμείνων ἐν Βιησβάδεν, ὁλλανδὸς τὴν καταγωγὴν καὶ ἔχων περίεργον ἱστορίαν, ἣν δι' ὀλίγων ἐν τοῖς κατωτέρω συνοψίζομεν.

Ὁ ἱατρός, εἰς ὃν ἡ τσαρίνα ἐπεδείχθη τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς καὶ ὅστις ἐφάνη ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης, δὲν εἶναι ἐκ τῶν συνήθων· ὁ ἱατρός Μέτζγκερ ἦτο ἀρχαῖος ὑπάλληλος κρεωπώλου, μυηθεὶς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀνατομίας διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ζώων, ἅπερ ἔσφαζε καὶ ἐπώλει. Ἰδίᾳ λεπτεπιλέπτως καὶ ἀκριβῶς ἐμελέτησε τὴν λειτουργίαν τῶν μυῶν καὶ ἄνευ σχεδὸν μεταβατικῆς τιнос παρεμβολῆς μετήγαγεν ἐκ τῶν ζώων εἰς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ τὸ προϊόν τῶν εὐφυῶν αὐτοῦ σημειώσεων.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἦσαν ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀρχὰς πάντων τῶν ὁμοίων αὐτῷ· προφανῶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐξήσκει ἄνευ διπλώματος ἐν τοῖς ἀμέσως περὶ αὐτὸν εὐρισκομένοις. Ἄλλ' ἀπροσδόκητοι θεράπαι· ἐπερρωσάν τὴν ψήμην αὐτοῦ, ἐπεκταθεῖσαν ἀπὸ τᾶς εἰς τὰς ἐξιν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων. Ὁ Μέτζγκερ ἡδύνατο νὰ μείνῃ πρακτικὸς ἢ ἐμπειρικός ἱατρός βοῶν ἅμα καὶ ἀνθρωπίνων ὄντων, εἶδος θηριώδους καὶ μυοθηριώδους μάχου ἐνσπεύροντος τρόμον καὶ προσελκύοντος ἐν ταύτῃ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν. Ἐκείνητο μεγάλῃν δραστηριότητα καὶ θαυμασίαν ἐγγίνοιαν, ἵνα μὴ εὐρίσκηται δὲ ἐν ἐναντιώσει πρὸς τοὺς κειμένους νόμους ὁ ὑπάλληλος κρεωπώλης ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν. Ἀποφοιτήσας ἡδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξακτῇ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ δυνάμει τοῦ ἱατρικοῦ αὐτοῦ πτυχίου! Δὲν ὤφειλεν ὅμως

ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς διὰ προστριβῆς θεραπείας, ἣν ἰδιαζόντως ἐμελέτησε, καθόσον ἡσθάνετο ὅτι ἐκεῖ ἔτιεν ἡ κλίσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐπέτυχεν τάνυν ἡ πελατεία αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κατωτέρων ἅμα καὶ τῶν διασημοτέρων προσώπων.

Διότι ὁ Μέτζγκερ ἔλαβε φυσιογνωμίαν εὐεργετικοῦ ἱατροῦ. Οὐδένα ἀπέφυγεν, ἀλλὰ δὲν μετέβαινε καὶ πρὸς πᾶν πρόσωπον, ὅφ' οὗ προσεκαλεῖτο. Ἐγνώρισεν εἰς τοὺς ἐπιστήμους τοῦ κόσμου τούτου, ὅτι δὲν θὰ ἐτάρασσε τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ. Ὁ ἱατρός Μέτζγκερ θὰ μείνῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ . . . Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας, οἱ πρίγκηπες, αἱ πρίγκηπισσαι, αἱ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτοῦ ὑποβληθεῖσαν, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβῶσι παρ' αὐτῷ. Ὁ Μέτζγκερ ἐποιήσατο ἐξαίρεσιν μόνον διὰ τὸν πάπαν, ὅστις εὐρηται ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐν τῷ Βατικανῷ. Μετέβη λοιπὸν εἰς Ρώμην.

Πρὸς τοῦτοις ἐσχάτως καὶ διὰ τὴν τσαρίναν ἐποιήσατο ἐξαίρεσιν, καθόσον μετέβη καὶ εἰς Πετρούπολιν· τοῦτο ἀποδείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐκάρμθη κατὰ τι. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα διανοητικῆς προστριβῆς.

Ὁ Μέτζγκερ δὲν παρέχει τὰς ἱατρικὰς αὐτοῦ συμβουλὰς ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ οἴκῳ. Οἱ πελάται αὐτοῦ, ἐκ πασῶν τῶν γωνιῶν τοῦ κόσμου προερχόμενοι, συνηθροίζοντο πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Amstel-Hôtel, ὅ τινι πολλῶν ὠφελιμῶν προξένος ἐγένετο. Οἱ ἀσθενεῖς προσήρχοντο αὐτῷ κατὰ σειρὰν καὶ διαμείνοντες ἐπὶ τινα λεπτὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν μερικὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν, ἥς ἀνάγκην εἶχον καὶ ἥς τὴν ἐπιτυχίαν ἐξύμουν. Παρὰ πάντων δὲ μεγάλων τε καὶ μικρῶν τὰς αὐτὰς ἐλάμβανεν ἀμοιβάς.

Πρόδηλον ὅτι μετὰ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ μετέτρεψε καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ συνηθείας. Συχνότερον ἤδη ἀπέρχεται εἰς ἐπισκέψεις ἀσθενῶν.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΗΤΗΡ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Ἐνῷ ἤδη ἀνερχομένη εἰς τὰ λίκνα μεμακρυσμένα προηγούμενα ἐσκέπτετο ταῦτα μετ' ἐπιμονῆς, ἥτις ἐδίδεν αὐτῇ ἐπιθυμίαν νὰ κλαύσῃ, φωνὴ ὀλίγον βραχνή, ἀλλ' ἱκανῶς σθεναρά, ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς.

— Μαμά, ὑπεσχέθην εἰς τὸν πατέρα μου νὰ μὴ σᾶς ἀφήσω πλέον ἀλλ' ἢ μόνον ὅταν μὲ διατάξετε· θέλετε νὰ μείνω ὀλίγον μαζὶ σᾶς; Ὁ πατήρ μου μὲ εἶπεν ὅτι σᾶς ἀφίνει εἰς ἐμέ διὰ νὰ σᾶς περιποιηθῶ.

Ὁ Ἐδμόνδος ἐπλησίασεν αὐτήν, ἥτις τὸν παρετήρει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα βαρεῖς, τὴν κεφαλὴν καίουσαν καὶ σκεπτομένη ὅτι ἡ φωνὴ ἐκείνη τοῦ παιδός, ἣν ρανὶς ὕδατος διὰ τὴν δίψαν τῆς.

— Καί, ἔξυρετε μαμά; εἰμποροῦμε νὰ φιληθοῦμε ἡμεῖς οἱ δύο, μόνον ἐγὼ εἰμπορῶ τώρα νὰ σᾶς φιλήσω.

Καὶ ἡσπάζθη πυρετωδῶς τὴν Ὀδίλιν ἐπὶ τῆς μιᾶς παρειᾶς.

— Ἐνθυμείσθε ὅταν ἤμην πολὺ ἀρρωστος καὶ μὲ εἶχετε φιλήσει;

— Τὸ ἐνθυμείσαι; ἐψιθύρισεν ἡ νεαρά γυνή, ἠττηθεῖσα ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνης.

— Ναι! Εἶναι παράδοξον. Ἐλθσμένησα σχεδὸν ὅλα τὰ ἄλλα καὶ μόνον τοῦτο ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τότε ὅμως δὲν σᾶς ἐγνώριζα καὶ ἐνόμιζα ὅτι ἦτο ἡ μαμά.

Ἐπὶ στιγμὴν ἔστη σοθαρῶτατος εἰτα δὲ ἐξηκολούθησεν.

— Ἡ ἀληθὴς μήτηρ μου, πιστεύω ὅτι εἶναι πολὺ νύχαριστημένη ἐκεῖ ἐπάνω, διότι εἰσθε πρᾶγματι ἡ δευτέρα μήτηρ μου!

— Πήγαινε παιδί μου, εἶπεν ἡ Ὀδίλη σφίγγουσα τὴν χεῖρα αὐτοῦ.